

DE SCHOR-ZIJDEBIJ EN HAAR PARASIET

(COLLETES HALOPHILUS EN EPEOLUS ROZENBURGENSIS)

We kennen in Nederland ongeveer 320 solitaire bijen-soorten, die in 37 genera ondergebracht worden. Eén van die genera is COLLETES, ook wel Zijdebijen genoemd. Dat genus neemt in meerdere opzichten een heel aparte plaats in.

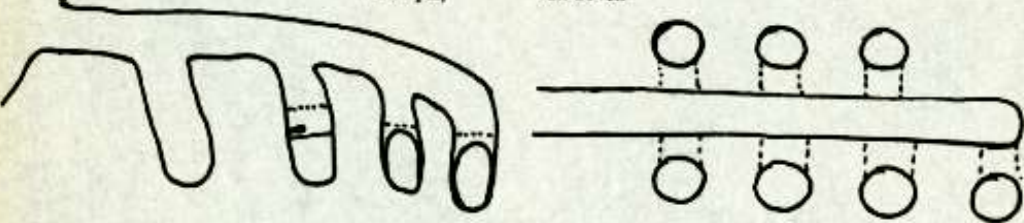
Colletes is een vrij klein genus, slechts acht soorten, waarvan er twee "gewoon" genoemd worden en twee andere uiterst zeldzaam zijn. Toch blijft de aanduiding "gewoon" steeds een zeer betrekkelijk begrip. *C. daviesanus* b.v. is voor de bewoners van de kustprovincies en voor de natuurliefhebber op de droge zandgronden helemaal niet zo gewoon; *C. succinctus* daarentegen is juist buiten de zandgebieden een onvoorstelbare zeldzaamheid. En, om op ons onderwerp terecht te komen: *C. halophilus* kan op en nabij de schorren massaal voorkomen, terwijl de soort elders tottaalt ontbreekt.

De naam ZIJDEBIJEN hebben de dieren te danken aan de bekleding van de nestcellen. De wand daarvan wordt bestreken met een mengsel van speeksel en nektar in meerdere dunne laagjes. Als die bekleding droogt maakt het de indruk van een zijdeachtig weefsel. Ook voor de afsluiting van de cel wordt hetzelfde materiaal gebruikt. Deze methode is vastgesteld bij *C. daviesanus* en *C. fodiens* en bij onze *C. halophilus*.

De meeste bijensoorten verzamelen het stuifmeel tussen de haren van de achterpoten, zoals ook de HONINGBIJ dat doet. Enkele genera bezitten een verzamel apparaat in de vorm van haarborstels aan de buikzijde van het achterlijf, maar *Colletes* behoort tot de kleine groep "oerbijen", meer primitieve soorten, die het stuifmeel verzamelen zomaar lukraak tussen de beharing van poten en achterlijf. Het bekende stuifmeelklompje vindt men bij deze groep niet.

Een andere merkwaardigheid is de voedselsubstantie die ten dienste van de larve in de nestcellen wordt opgeslagen. Die bestaat, zoals bij alle bijen wel uit stuifmeel, maar de brj is bijna vloeibaar dun, waarschijnlijk door sterke vermenigting met nektar. De eerste dag eet de larve aan de oppervlakte van de brj; de volgende dagen zwemt de larve al etend in de

van opzij van boven

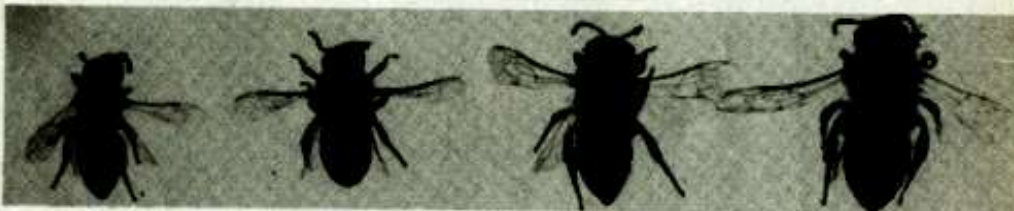
nest van *C. halophilus*

naar J.P. v. Lith

brj. Daarna duikt de larve in de brj en stopt met eten. Zo brengt ze het hele najaar en de winter door te midden van haar voedsel. Pas in het voorjaar wordt de maaltijd voortgezet, waarna de verpopping plaats heeft. Pas in de zomer, en in het geval van onze *C. halophilus* pas in augustus, komen de nieuwe bijen te voorschijn, eerst de mannetjes en een week of meer later pas de wijfjes.

Bij de hier niet besproken soort *C. cunicularius* verloopt de cyclus iets anders, dit is een voorjaarssoort, die ook praktisch beperkt is tot duinterreinen.

Laten we ons nu verder beperken tot de soort van de schorren: *C. halophilus* Verhoeff. Het is wel de merkwaardigste soort van het achtstal en eigenlijk pas tegen het eind van de laatste oorlog ontdekt, daarvoor hoogsten beschouwd als een geografisch ras van *C. succinctus*.

Colletes marginatus - *C. similis* - *C. succinctus* - *C. halophilus*

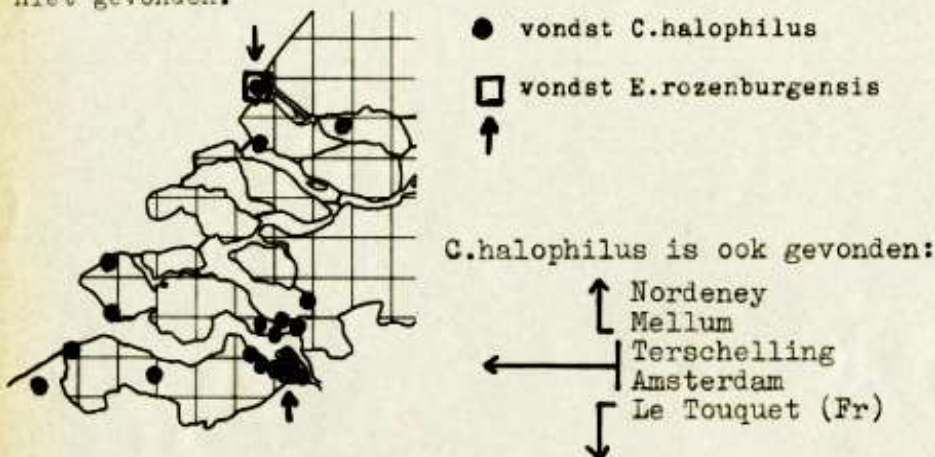
Sommige auteurs houden nu nog aan die mening vast, ofschoon de beide Engelse bijenspecialisten Manning en Yarrow zeker menen te zijn over de soort-status.

Ik ga hier nu niet verder op die kwestie in, maar zeker is:

1. *Halophilus* nestelt in zandkantjes van duinen, greppels of dijken en dan nog wel in de zuidhelling daarvan. *Succinctus* juist aan de noordzijde.
2. Ze vliegt op de schorren en langs de slootkanten waar Zeeaster in bloei staat (*Aster tripolium*), al slaat ze andere bloeiende Compositen niet over; *succinctus* daarentegen is sterk gebonden aan *Calluna* (heide).
3. Gemiddeld is *halophilus* beslist een stuk groter dan *succinctus* en slechts weinig kleiner dan een honingbij.
4. De beharing is duidelijk langer en lichter van kleur.
5. De ongeveer witte bandjes op het overigens vrij glimmende achterlijf zijn breder en ook de driehoekige viltvlekken aan weerszijden van de achterlijfsbasis zijn groter, lopen soms zelfs in elkaar over.
6. Ook de tweede achterlijfsring heeft een bandje aan de basis.
7. Terwijl *succinctus* een cultuurvliedder genoemd kan worden, vonden we een flinke kolonie van *halophilus* vlak bij het haventje van Rilland. Dat was op 6 oktober. Er loopt daar een weggetje van "Belse kasseien" schuin naar de top van de dijk. Ook tussen die keien waren vele nesten uitgegraven

en de wijfjes vlogen af en aan. Her en der lagen geheel of gedeeltelijk verpletterde dieren op de weg, maar dat scheen voor de overlevende geen bezwaar.

Van Lith, die toen nog met succinctus meende te doen te hebben, het was in 1937, vond de nesten in kleiachtig zand langs de kant van een greppel. Zie de tekening. Ons weggetje bevond zich op een zanddijk; langs de kant van de weg waren wat zandbultjes met helmgras. In de hoge wegkant aan de zijde van de Westerschelde was geen nest te vinden; aan de andere zijde wel; alle nestopeningen lagen naar het ZW, W of ZO gekeerd. Ook op de schorren van het Land van Saeftinghe en bij Cadzand en Nieuwvliet vonden we de soort in grote aantallen; ook langs de dijken en slootkanten, maar de nesten hebben we daar niet gevonden.

Van Lith vond in het najaar ook bij halophilus halfwas larven in de voedselbrij. De ongeveer 4 mm grote larven aten niet meer, maar toen hij ze in een verwarmdvertrek bracht, aten ze verder en waren in december volwassen.

Volgens mij moeten die larven Van Lith dan wel uit het aller-eerste legsel voortgekomen zijn, want bij onze waarnemingen in Rilland waren op 6 oktober nog meerdere nesten in aanleg en de laatste eieren dus nog niet eens gelegd.

Het blijft natuurlijk wel mogelijk, dat de laatste eieren helemaal niet meer uitkomen.

8. Een laatste maar heel sterk argument voor de soort-status van halophilus is het feit, dat ze een aparte parasiet heeft, de donkerste van onze kleine groep Viltbijen.

De donkerbruine huid is bij deze soort praktisch zwart, evenals de gehele poten; de witte viltvlekken op het achterlijf steken daar prachtig bij af.

Er wordt door deskundigen nog gestreden over de vraag of *Epeolus rozenburgensis* Van Lith misschien een variëteit of ondersoort is van *E. tarsalis*, die in de Po- en Donaudelta voorkomt, het blijft een aparte parasiet.

GASTDIER (Waard)	HOEVEEL	NEST in	VLIENPLAAT	horizontaal georiënteerd: Deltaten				PARASIET	
				maart/april/mei	juuni	juli/aug.	sept. okt.	in de DELTATEN	volgens Richards, 1937 en Stöckert, 1954
<i>contularius</i>	dult e.d.	dutshelling	wig	■	■	■	■	<i>Epeolus albivittatus</i>	<i>Epeolus albivittatus</i>
<i>marginalis</i>	open bet of sandverlat.	sand	brass en dialel	■	■	■	■	<i>Epeolus cruciger</i>	<i>Epeolus variegatus</i> en <i>E. cruciger-marginatus</i>
<i>marginalis</i>	dult	sand	brass en dialel	■	■	■	■	<i>E. cruciger- marginatus</i>	<i>E. variegatus</i> en <i>E. cruciger-marginatus</i>
<i>lavineus</i>	voetere gronden	leer- of kleinval	Taraxacum e.d.	■	■	■	■	<i>Epeolus variegatus</i> ?	<i>E. variegatus</i>
<i>coliens</i>	Gilt en heide	sand	Senecio en Taraxacum	■	■	■	■	<i>Epeolus variegatus</i>	<i>E. variegatus</i> en <i>E. cruciger</i>
<i>lapentatus</i>	voortelghe dulten	sand	dialel	■	■	■	■	<i>E. glauco-</i> <i>stalis</i>	<i>E. glauco-</i> <i>stalis</i>
<i>stialis</i>	dult-voetere- sandverlaten.	sand	?	■	■	■	■	?	<i>E. variegatus</i> en <i>E. cruciger-stialis</i> ?
<i>evocatus</i>	heide	sandkantjes	Gallium	■	■	■	■	<i>E. cruciger</i>	<i>E. cruciger-stialis</i>
<i>halophilus</i>	veer	dutshelling of sandgig	Senecio e.d.	■	■	■	■	<i>E. rozenburgensis</i>	<i>E. rozenburgensis</i>

Deze viltbij vliegt niet bij *C. succinctus* op de hei, ofschoon de afstand best te overbruggen zou zijn. Bergen op Zoom, Woensdrecht en de Calmthoutse Heide liggen naast de deur. Overigens is deze fraaie Viltbij erg zeldzaam, al is de mogelijkheid niet uitgesloten, dat één van onze lezers haar in het Land van Saeftinghe nog eens zal tegenkomen.

Hopelijk blijft er van deze twee typische Delta-soorten nog iets over, als de geplande dijkverzwaringen uitgevoerd worden.

Maastricht, 1 april 1981. V. Lefseber.

Bericht van Mondiaal Alternatief.

OUIEVAARS ALS SCHIETSCHIJVEN IN LIBANON

De Ooievaars die wij zo zorgvuldig proberen te beschermen hebben het erg moeilijk in zuidelijke landen. In Libanon is het ten hemel schreiend. Sedert de oorlog 1975/76 speelt zich iedere lente een drama af in de lucht boven Libanon. De duizenden uit Afrika komende en naar Europa terugkerende Ooievaars worden door Libanese militairen als levende schietschijf gebruikt. Ze beschieten de ooievaars met zware machinegeweren en schrik niet: ook met zwaar luchtafweergeschut.

De Ooievaar mag van de regering van Libanon niet geschoten worden, maar de oorlog doet alles uit de hand lopen.

Hier past een enorm protest, doch zolang de oorlog duurt zal dat wel niet veel baten. De Duitse Bond voor dierscherming dreigde met een boycot, maar het haalde niets uit. Deze vogelmoord kan niet genoeg bekend zijn.

Pers en scholen wordt verzocht actie te ondernemen.

Meer gegevens heb ik beschikbaar voor belangstellenden. E.G.Borm